

היה מנין לא נתחייב בקדישים אלו ואסור להכניס עצמו להפסק בשאין עתה שום חיוצ
וכיסוד רבינו בעל שו"ת פנ"י, והדברים ברורים.

ג. ואשר שאל אם מעמיד אדם שומר שזכרנו בסעודה על חוצת תפלה וכיו"צ והשומר
הלך לו באמצע, אם נדון כהתחיל באיסור או אין חייב להפסיק כיון דסו"ס תחילת
הסעודה הי' בהיתר, הנה כלל זה נראה לכאורה: ובענין הזכרה ע"י טלפון ע"י חצירו,
ומכ"ס הזכרה כשהלך לישון באיסור והעמיד שעון מעורר, הדבר נוטה מאוד לאיסור,
ואין פנאי לראיות.

הריני דוש"ת וטובו
מצפה לרחמי ה'
שמואל הלוי ואזנר

אוצר החכמה

סימן י

אוצר החכמה

תפלה בצבור בעי עשרה מתפללים או סגי בשישה

והנה אם כי דבסברת הדברים בודאי היה
מקום רב למינקט הכי, דבאמת יש
לחלק בפשיטות בין חובת תפילה בציבור
דלהא מילתא ניבעי שאכן תיאמר התפילה
על ידי כל הציבור, ורק אז יש לזה חשיבות
של תפילת הציבור, משא"כ לענין עניית
ואמירת דברים שבקדושה מצינן למימר
דלהא באמת סגי ברוב מתפללין, דבהכי נמי
סגי לענין שיוכלו לומר דברים שבקדושה.

אמנם המעיין היטב בדברי החיי אדם שם
בהמשך דבריו יראה להדיא דלא
נתכוון כלל לחדש דין מחודש בגדר תפילה
בציבור ולא אתי אלא לאפוקי מאותן
אנשים טועים שסבורים שאין התפילה
עצמה צריכה להיות בציבור, ועיקר החיוב
הוא רק לשמוע קדושה וברכו וכדומה,
ואינם מקפידים לכוון שתהא תפילתם
בלחש ביחד. אבל אין כוונתו כלל לחדש

הנני נדרש בזאת על אודות גדר החיוב
דתפילה בציבור, האם בעינן דוקא
שיהיו עשרה מתפללים בכדי שיהא זה
נחשב כתפילה בציבור, או דילמא סגי
בשישה או בשבעה מתפללין והשאר
מצטרפין להשלים המנין, וכהא דאשכחן
בעלמא לכל מילי דבעינן עשרה בדבר
שבקדושה.

והנה אלו שרוצים לחדש שענין תפילה
בציבור אינו מתקיים אלא כד איכא
עשרה מתפללין תולין עצמן בדברי בעל
החיי אדם כלל י"ט שכתב: "עיקר תפילת
הציבור הוא תפילת י"ח, דהיינו, שיתפללו
עשרה אנשים שהם גדולים ביחד וכו'",
והובאו דבריו במ"ב סי' צ' סקכ"ח, ועל זה
תלו רבים יתד להאי מילתא חדתא, דאין
נחשב תפילה בציבור אלא בדוקא כי איכא
עשרה מתפללים.

בגידון מספר האנשים הנדרשים לצורך קיום מצות תפילה בציבור וכן כתב הבית ברוך בהגהותיו על החי"א הנ"ל. וכן הוא גם בשו"ת בצל החכמה סי' קל"ה.

והנה באמת מדברי רבינו המג"א נמי מבואר להדיא דלא כדבריהם: דהנה במג"א סי' ס"א סק"ד כתב דכשיש ששה שלא התפללו מתפלל הש"ץ עמם תפילה בלחש, ובדליכא ששה מתחיל מיד בקול רם משום דעיקר הכוונה היא אמירת הקדושה, עכ"ד. והו"ד במ"ב שם סק"ח, ומדברים אלו נמי מוכח דמיפשט פשיטא ליה לרבינו המג"א דכד איכא ששה מתפללין יש לזה חשיבות דתפילה בציבור.

וכן מצינו גם בתורתו של הרדב"ז בשו"ת סי' אלף שי"א שכתב באמצע דבריו שם: "ולפעמים יהיו שם חמשה וקטן פורח שלא התפללו ואני סומך "ומתפלל" ואומר קדיש וקדושה, כיון דמצטרף לברכת זימון מצטרף נמי להא, דהא סוף סוף איכא רובא וכו'". הרי נתבאר להדיא מעשה רב דהיה סומך למעשה להתפלל כשיש רובא מתפללין וכנ"ל.

ובאמת דעיקרי הדברים נמצאים להדיא בתורתן של ראשונים בדברי הרמב"ם בפ"ח מהל' תפילה הל"ד, דכתב בתוך דבריו שם: וכיצד הוא תפילת וכו', עשרה גדולים וש"ץ אחד מהם וכו', ואפילו היו מקצתן שכבר התפללו ויצאו ידי חובתן, משלימין לעשרה, והוא שהיו רוב העשרה שלא התפללו וכו'. ויעויין היטב בדברי הכ"מ שם. ומבואר להדיא דברובא מתפללין נמי סגי דליחשיב תפילת הציבור וכנ"ל.

ומצאתי בספר החשוב עמק ברכה [להגר"א פומרנציק זצ"ל], בעניני תפילה סי' ו', דמייתי להא דמרגלא בפומה דרבנן לחלק בין דבר שבקדושה לדין תפילה בציבור, ומסיק שם דזה נסתר מדברי רבותינו הראשונים וגדולי הפוסקים, דבדברי הבעל המאור והשטמ"ק וספר האגור בשם המהרי"ל כולו פסיקא להו מילתא בפשיטות דברוב מתפללין סגי אף לענין דינא דתפילה בציבור, עיי"ש. [וע"ע בשו"ת מחזה אברהם ח"ב או"ח סי' ט' אות א' ובשו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' קל"ח].

ובעל כרחק צריך לומר דלא נקטינן לדינא כסברא דלעיל, אלא דלקושטא דמילתא אף להא מילתא דתפילה בציבור נמי סגי במה שיש לקיבוץ אנשים זה שלפנינו כח ומעלה של ציבור לענין אמירת ^{אוצר החכמה} ועניית דברים שבקדושה, כמו כן יש להם נמי את החשיבות שתהא התפילה הנאמרת בתוכם נחשבת לכל דבר כתפילה בציבור.

ויש להעיר דמדברי כל בעלי התשובה שהובאו לעיל נראה דסגי בששה מתפללין. אמנם מדברי מרן הח"ס בשו"ת או"ח סוף סי' ק"מ מבואר להדיא מדבריו שם דבעינן שיהיו שבעה מתפללין בכדי שיהא לזה חשיבות של תפילה בציבור לענין קדיש וקדושה וברכו, עיי"ש. [וראיתי באמת בשו"ת בצל החכמה שם בסוף דבריו דמייתי לדברי המהר"י שטייף סי' רע"ט שכתב שנוהגים להדר אחר שבעה, וכתב עלה בעל בצל החכמה דבכל המקומות ראה שמספיק רק ששה מתפללין, והרי לפנינו דמדברי הח"ס נתבאר להדיא דבעינן שבעה מתפללין. ודו"ק].

ובאמת מצינו דפליגי רבוותא בהא מילתא, בהא דאיתא בברכות דף מח. דקטן המוטל בעריסה מצטרף לעשרה לתפילה כתב בבעל המאור שהוא הדין נמי היכא דאיכא ארבעה קטנים נמי מצטרפים הם לעשרה. אמנם בשטמ"ק שם כתב דאנן בעינן רובא דמינכר דליהוי ג' קטנים בלבד, עיי"ש, ההג"ה להדיא דמיפלג פליגי בהאי פלוגתא.

והיוצא מדברינו למסקנא דשפיר מצינן למיסמך לכתחילה אכל הני פוסקים ראשונים ואחרונים דפסיקא להו מילתא דלכל מילי סגי ברוב מתפללין, בין לענין חובת תפילה בציבור ובין לענין אמירת דברים שבקדושה. [אלא שהמהדר להקפיד על שבעה מתפללין יש לו על מה ועל מי לסמוך וכנ"ל], כנלענ"ד בס"ד.

סימן יא

בדין עניית י"ג מידות בפסוקי דזמרה, ובדין רחיצה לפני תפלת שחרית

ב"ה, ר"ח אדר תשנ"ו לפ"ק, פה לונדון יצ"ו.

כבוד הרב הגאון מוושלם מאד מוזהר הרבים כש"ת
מוה"ר שמואל אליעזר שטערן שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת באה"ר,

קבלתי מכתבו בעת יציאתי מביתי לנסיעה לכאן בין שאר מכתבים ואשתדל לענות בקצרה לפי כחי הקטנים ומעט זמני.

א. הנה שאל כ"ת אם מותר באמצע פסוקי דזמרה לענות י"ג מדות עם הש"ס או לא, לענ"ד לצי נוטה דלא יענה דענין הפסקה בפסוקי דזמרה נזכר פעמים בשו"ע, חדא בסי' נ"א ס"ד ועוד בסי' ס"ה ס"ב, ועיין סי' נ"ט ס"ד ומ"ב שם ס"ק י"ז, ועיין עוד במג"א סי' קכ"ד, ובסי' ס"ה שם דעת השו"ע דאפי' לענות ק"ש אפי' פסוק ראשון עם הלצור אסור ודעת הב"ח והט"ז ומג"א דעכ"פ בפס"ד מותר כדי לקבל עול מלכות שמים עם הלצור, ודעת כמה אחרונים לפסוק כט"ז ומג"א בזה איצרא בסי' כף החיים מעיד דמנהג העולם להחמיר בזה, ואולי לא כ' כן רק למנהג אחינו בני ספרד אעפ"י שכמה גאוני אשכנז אסרו ג"כ אפילו בק"ש, - מכ"מ הגם שנקל בק"ש משום קבלת עול מלכות שמים אכתי אי אפשר להקל בעניית י"ג מדות כמוזן גם אינו דומה לעניית אמן

שהקילו הפוסקים בפס"ד דעניית חמן מהותו קבלת דברים וחיוז עני', משא"כ שאר עניות כמו י"ג מדות.

ב. ואשר שאל כז' בענין המצואר באו"ח סי' פ"ט דלא יכנס למרחץ לפני תפלת שחרית וא"כ על מה סומכים צנ"א דרוחלים במקלחת וסבון כרגיל לפני התפלה.

הנה לשון השו"ע סי' פ"ט ס"ג, מותר להסתפר וליכנס למרחץ שלא גזרו אלא סמוך למנחה, וצא"ר שם ומוצא ג"כ צמ"צ, דההיתר רק לפני עלות השחר אצל מעלות השחר ואילך גם זה אסור, איברא צא"ר ס"ק י"צ משמע דלא צריך לי' בכלל האי דינא דיאסר מרחץ לפני תפלת שחרית גם בהגיע זמן תפלה עכ"פ ספיקא דדינא הוא, ועלינו להחמיר לכתחלה, אצל צנ"ד יש ללמד זכות כיון דעיקר כניסת צנ"א למקוה הוא לטבול טבילת טהרה טבילת מצוה להתפלל בטהרת הגוף ונפש (אעפ"י שאין חיוז) ומה שרוחלים תחת המקלחת כדי להעביר כל לכלוך כעין חפיפה, וגם עכ"פ עמידה תחת המקלחת צלי לשבת צמים חמים בכל הגוף הוא רק רחיצה ארעית כלפי הלכה זאת, ואין חשש שיצא לידי בטול תפלה עי"ז, אצל פשוט שע"ה המאריכים ברחיצה זו שהוא דבר מגונה.

והרני דוש"ת באהבה ושלוה כל דייני ישראל המחפשים אמת בתוה"ק, אשר בסביבתנו.

מצפה לרחמי ה'.

שמואל הלוי ואזנר

סימן יב

בירור בדין עניית י"ג מידות בפסוקי דזמרה

כבר ידי חובתו ושומע שנית דברים אלו באמת יתכן דאינו רשאי לענות, דכיון דכבר לא רמיא עליה חובה, ואינו עונה אלא מחמת שאין ראוי שלא יענה כשכל הציבור עונים, בזה מצינן למימר דכשאינו עונה מחמת שעומד באמצע התפילה אין זה נחשב כזלזול ואין בכך כל פגם וריעותא, וכבר הארכתני בנידון זה בס"ד במק"א.

ובעיקרא דמילתא אי הוי בגדר דבר שבקדושה או לאו יעויין היטב בטור או"ח סי' תקס"ה דפשיטא ליה דלא

הנה בענין עניית י"ג מדות באמצע פסוקי דזמרה, לענ"ד היה נראה בגדר הדברים דאף אי נימא די"ג מדות הוי בגדר דבר שבקדושה, אבל מיסתבר דאינה חובה אלא רשות, ולא דמי כלל לקדיש וקדושה דתקנוהו חכמים חובה על כל יחיד לאומרם ולכן מוטל עליו להפסיק במקום שעומד ולקיים חובתו, אבל עניית דבר שבקדושה שאינה חובה אין להתיר.

ומטעם זה היה נראה לי לדון ולומר דאם כבר ענה על קדושה וקדיש ויצא